

DAN GOSPODNJI

Suvremeni način života sve više izlaže preobražaju i dosadašnju religioznu praksu. Vidljivo je to na mnogim područjima. Jedna od uočljivih pojava tog preobražaja zapaža se i u načinu svetkovanja nedjelje. Oni koji se bave izravnom pastoralnom djelatnošću to, bez sumnje, najbolje zapažaju. U našem je časopisu doticano to pitanje. U ovom broju donosimo u prijevodu pastoralnu napomenu talijanskih biskupa od 15. srpnja 1984. o značenju i svetkovanju nedjelje.*. Tekst što ga objavljujemo pristupa pomalo na drukčiji način pitanju svetkovanja dana Gospodnjeg nego što smo navikli čuti u našim propovijedima, u katehezi i na vjeronauku ili čak i pročitati u katekizmima, katehezama i priručnicima propovijedi naših uvaženih autora. Nadamo se da ćemo objavljivanjem tog teksta pripomoći pastoralnim radnicima i vjernicima poniranje u značenje i vrijednost tog kršćanskog blagdana. (Uredništvo)

I. VELIKI I SVETI DAN

1. U liturgijskoj i pastoralnoj obnovi koju zahtijeva II. vat. sabor [...] posebnu pažnju zaslužuje nedjelja, promatrana u ekonomiji liturgijskog otajstva i cjelokupnoga pastoralnog djelovanja Crkve.

»Gospodnji dan« i »gospodar dana« (kako ga opisuje jedan govor iz V. stoljeća),¹ nedjelja je dan u koji Crkva, oslanjajući se na predaju, koja »potječe od samog dana uskrsnuća«², stoljećima slavi vazmeno Kristovo otajstvo, izvor i zalog čovjeka spasenja.

»Prvotni blagdan«³ kršćanske zajednice, tjedni Vazam, divno i živo spajanje cjelokupnog otajstva spasenja, od prvog Kristova dolaska do iščekivanja povratka, nedjelja je sačinjavala, sa svojim tjednim ritmom, prvotnu jezgru slavlja Kristova otajstva u smjenjivanju različitih vremena i čitave liturgijske godine.

* *Il giorno del Signore*. Nota pastorale del' episcopato italiano, Roma 15 luglio 1984. *Notitiae*, 20(1984) 669-687.

¹ PSEUDO EUZEBIJE ALEKSANDRIJSKI, *Govor* 16.

² II. VAT. SABOR, *Konstitucija o svetoj liturgiji*, *Sacrosanctum Concilium*, br. 106.

³ *Ibid.*

Dan što ga učini Gospodin

2. Ako je nedjelja s pravom nazvana »dan Gospodnji« (*dies Domini*), to nije prvenstveno zato što je ona dan koji čovjek posvećuje štovanju svoga Gospodina nego zbog toga što je ona dragocjeni dar koji Bog poklanja svome narodu: »Ovo je dan što ga učini Gospodin: kličimo i radujmo se njemu« (Ps 117,24). »Najveličanstvenije i najsvetije što je Bog stvorio«, podsjeća Leon Veliki, »izvršio je uzveličavši taj dan«⁴. Početak stvaranja, uskrsnuće njegova Sina, izljev Svetoga Duha zbili su se u taj dan. Zbog toga za kršćanina nijedan drugi dan nije toliko svet kao nedjelja.

Znak vjernosti

3. Nedjeljno je slavlje za Crkvu znak vjernosti Gospodinu. Stoljećima je kršćanski narod posebno slavio i proživljavao taj dan u dubokom nutarnjem veselju.

Crkva ga je primila, nije ga izmislila: on joj je darovan. Može mu se veseliti, ali ga ne može zlorabiti ni mijenjati mu ritam, smisao ili strukturu; on pripada Kristu i njegovu otajstvu.

Crkvi ne preostaje ništa drugo nego da se mudro i s ljubavlju zauzme da što dublje prodre u smisao, plodonosnost i vrijednost, da bi sa svoje strane prikazala dan Gospodnji čovjeku kojemu ga treba naviještati što jasnije i uvjerljivije.

Obilježje Duha

Podupirana i vođena Duhom, Crkva je, kroz stoljeća, dala nedjelji veoma živ i izrazit lik: dan euharistije i molitve, dan zajedništva i obitelji, dan počinka i slavlja, dan oslobođenja od briga i svakidašnjih napora (posebno za najsiromašnije, sluge i robove) u predokusu konačne i posvemašnje slobode od ropstva i bijede.

Na taj je način kršćanska nedjelja preuzela i poprimila i neka obilježja hebrejske subote. Osim toga, postala je dan u koji se više moglo posvetiti djelima milosrđa i vjerskom poučavanju.

5. Ali u ovo naše vrijeme, posebno u visokoindustrijaliziranim i dobrostojećim društvima, novi uvjeti i nove navike života izlažu nedjelju dubokom preobražaju.

---

⁴ LEON VELIKI, Poslanica, 9,1.

Ta pretežno društveno-kulturna pojava zahtijeva našu posebnu pažnju. Ona zaista nosi za sobom obilna dostignuća i prednosti a sve što doprinosi pravom ljudskom razvoju zaslužuje da ga Crkva iskreno poštiva.

Ipak, to može sobom nositi ozbiljne opasnosti, bilo za čovjeka ili za kršćanina. Raslojavanje obiteljske i vjerske zajednice tomu je jasan primjer. Moguće je da svetkovina u takvom stanju izgubi svoje prvotno kršćansko značenje i da se pretvori samo u dan odmora ili bijega iz svakidašnjice kad se čovjek, svečano obučen ali nesposoban da svetkuje, zatvara u usko obzorje koje mu ne dopušta da vidi nebo. [...]

II. NEDJELJA U OTAJSTVU KRISTA I CRKVE

7. »Ne možemo živjeti a da ne slavimo dan Gospodnji«. S tim lijepim svjedočanstvom na usnama, 49 abitenskih mučenika na čelu sa svećenikom Saturninom podnijeli su veselo smrt radije nego da se odreknu slaviti dan Gospodnji:⁶ »novi dan«, prvi dan novoga stvaranja koje je započelo Kristovim uskrsnućem, u kojem je svjetovno vrijeme (*chrónos*) postalo vremenom milosti (*kairós*).

Taj dan je bila nedjelja.

»Gospodnji dan«

8. Već dugo vremena kršćani su bili napustili subotu kao dan koji se posvećivao Bogu počinkom i bogoštovljem i zamijenili su je prvim danom poslije subote (*una sabbatorum*), prvim u tjednu jer [od uskrsnuća] pravi Gospodinov dan neće biti više onaj u koji se Bog odmara od svojih djela nego onaj u koji on djeluje za čovječji život i spasenje.

»Dan subotni obdržavaj i svetkuj«, glasi zapovijed Starog zavjeta (Pnz 5,12). Crkva, zajednica onih koji vjeruju u Krista, baštinica Novoga saveza u Kristovoj krvi (usp. Lk 22,20; 1 Kor 11,25), preuzela je naprotiv slaviti Kristovu uspomenu u isti dan u koji je Gospodin uskrsnuo i ukazao se učenicima i dvojici njih razlomio kruh u Emausu (usp. Lk 24,30).

Krist je sam, dapače, na neki način, potakao i posvetio tjedni ritam dana, koji se posvećuje njegovoj uspomeni, pokazujući se ponovno, osam dana kasnije, jedanaestorici koji su se sastali na istom mjestu (usp. Iv 20,26).

Otada kršćanin ne bi mogao više živjeti a da ne slavi taj dan i to otajstvo. Više nego pitanje zapovijedi, to je pitanje identiteta. Kršćaninu treba nedjelja. Zapovijedi se može izmaći, potrebi ne može.

⁶ Bibliographia hagiographica latina, n. 7492.

»Dan Crkve«

9. Crkva označava zajednicu. Ona živi i ostvaruje se prije svega kad se skuplja u zajednicu sazvanu od Uskrsloga (»tamo će me vidjeti«, usp. Mt 28,10) i sjedinjenu u njegovu Duhu.

Dies dominicus [dan Gospodnji] je ujedno i *dies Ecclesiae*, dan Crkve.

Zajednica sjedinjena u vjeri i ljubavi prvi je sakrament prisutnosti Gospodinove usred svojih. U neznatnom ali istinskom znaku skupljanja u jedno (usp. 1 Kor 11,20), u sastajanju mnogih u jedinstvo »jednog tijela i jedne duše« (usp. Dj 4,32), očituje se jedinstvo otajstvenoga Kristova tijela koje je Crkva.

Kršćanska zajednica, sakrament Kristove prisutnosti u svijetu, mora u sebi samoj znati izraziti istinitost svoga »znaka«:

- u ljubaznosti prihvaćanja koja zna sjediniti sve prisutne;
- u dubini molitve koja otvara zajedništvo sa svom braćom u vjeri, pa i s onom dalekom;
- u velikodušnosti ljubavi prema svim siromašnima i potrebnima, čiji krik doseže sa svake strane svijeta;
- u raznolikosti služba, napokon, kojima se izražava sve bogatstvo darova, koje Duh izlijeva na svoju Crkvu, i različiti zadaci koje zajednica povjerava svojim članovima.

Jedan stol za sve

10. Zajednica se ostvaruje u svom najpotpunijem i najsavršenijem obliku kad je okupljena oko svoga biskupa ili oko onih koji ga, s njim združeni svetim redom u istom ministerijalnom svećeništvu, zakonito zastupaju u pojedinim skupinama njegova stada, župama.

Ta je punoća takva da skuplja i prihvaća svaki dar i svaku posebnu službu. Skupina ili pokret sami nisu zajednica. Oni su dio nedjeljne zajednice kao što su dio Crkve.

Za sve vrijedi preporuka rane Crkve da se »ne bi umanjila Crkva i ne bi osakatio jedan ud Kristova tijela vlastitom odsutnošću«⁷. A Gospodinovo tijelo ne osiromašuju samo oni koji ne idu na skup nego i oni koji, izbjegavajući zajednički stol, teže da sjednu za povlašteni i bogatiji stol.

Ne izgleda li zapravo da sliče onim korintskim kršćanima koji su odbijali da stave svoju bogatu večeru skupa sa siromašnima (usp. 1 Kor 11,21)?

⁷ Didascalia apostolorum, 27.

Ako je euharistija dioba (izražena u činu lomljenja kruha) po primjeru onoga koji nije ništa ostavio za se, onda onaj koji je više primio treba biti više spreman darivati, pa i onda kad darivanje može izgledati gubljenje.

»Dan euharistije«

11. Crkva je od svoga prvog početka svetkovala dan Gospodnji slavljenjem »lomljenja kruha« (usp. Dj 20,7),⁸ navještajem Božje riječi (usp. Dj 20,11) i djelima ljubavi i posluživanja (usp. 1 Kor 16,2)⁹

Primjer je dao Učitelj. Isti dan kad je uskrsnuo, on je razlomio kruh učenicima u Emausu, nakon što ih je putem ohrabrio svojom prisutnošću i svojom riječju razglabajući im sve što se u Pismima odnosilo na nj (usp. Lk 24,27).

Otada je Crkva uvijek posvećivala dan Gospodnji slavljenjem uspomene na njegovu žrtvu u kojoj su navještaj riječi, lomljenje kruha i posluživanje u ljubavi vrlo tijesno spojeni. Na taj način ona ovjekovječuje prisutnost Uskrsloga u njegovu trostrukom daru: riječi, sakramentu, službi.

U ranoj Crkvi ta su tri vida bila uvijek tijesno združena. Nije se ništa dobilo time što je kasnija praksa sve svela na sam ritualni momenat, na sakramenat.

12. Kršćanskoj svijesti sve to postaje jasnije. Ako je nedjelja euharistijski dan, to nije zato što je to dan u koji se sudjeluje na misi, koliko zbog toga što taj dan, više nego bilo koji drugi, kršćanin pokušava učiniti svoj život darom, duhovnom žrtvom ugodnom Bogu, nasljedujući onoga koji je svojom žrtvom darovao život Bogu i braći.

Riječ koja naviješta i ponovno predlaže taj dar samoga sebe, otajstvo koje ga priopćuje označavajući ga u lomljenju kruha kao čin razdavanja, raspoloživost za službu koja izravno potječe od same Kristove ljubavi: to je život koji se živi euharistijski.

Svemu tome mora težiti pastoral i nedjeljno euharistijsko slavlje. Zadovoljiti se da se na bilo koji način i pod svaku cijenu osigura jednostavno zadovoljenje blagdanskoj obavezi, bilo bi zbilja jadno. Obaveza će se sigurno shvatiti ako se prije svega shvati stvarno i potpuno značenje nedjeljne euharistije.

⁸ Usp. *Didaché*, gl. 9-10 [hrvatski prijevod: T. J. ŠAGI-BUNIĆ, *Povijest kršćanske literature I*, Zagreb 1976, 49]; JUSTIN, *I Apol.*, 65.

⁹ JUSTIN, *I Apol.*, 65-67.

»Dan poslanja«

13. Euharistija nije samo obred, ona je i škola života. Ona se ne može iscrpiti unutar crkvenih zidova nego nužno teži da ih prijeđe da bi se preobrazila u svjedočenje i službu ljubavi.

Kad se zajednica razide i povrati u život, treba darivati život potpuno. I to je značenje Gospodinove zapovijedi: »To činite meni u spomen«.

Svaki će kršćanin, koji je shvatio smisao onoga čega je bio sudionik, osjetiti da je dužan svakom bratu od toga što je je primio. »Idite javite mojoj braći« (Mt 28,10): poziv postaje poslanje, dar postaje odgovornost i zahtijeva da bude razdijeljen.

Dvojica učenika iz Emausa, napustivši selo, vratila su se u Jeruzalem da radosno navijeste braći da su vidjeli Gospodina (usp. Lk 24,33-35).

Preko veselja onih koji su odgovorili na poziv, Uskrsli želi dostići svakoga drugog brata, svakog čovjeka: one koji nisu mogli odgovoriti, one koji nisu htjeli odgovoriti i one koji nisu ni čuli poziv.

Uz dužno poštivanje svačije slobode, kršćanin ne može osetati spokojan prema udaljenosti ili pritajenosti tolike svoje braće. Svatko je odgovoran za svoj dio.

»Dan ljubavi«

14. Vlastito svjedočanstvo vjere u uskrslog Gospodina i vlastito poslanje izražavaju se na poseban način služenjem u ljubavi.

Ako je plod euharistije suobličenje s Kristom, pažnja prema nesretnima, siromasima, bolesnicima i osamljenima bit će zacijelo jedan od najizrazitijih znakova njezine djelotvornosti.

Posjet, poklon, telefonski razgovor, ali i ozbiljnija i ustrajnija zauzetost tamo gdje je potrebno, mogu unijeti svjetlo u turobnost i sivilo svakidašnjice.

U tom pogledu treba odati posebno priznanje izvanrednim poslužiteljima pričesti koji nose nedjeljnu euharistiju onima koji bi inače, zapriječeni dobom, bolešću ili nečim drugim, ostali lišeni te utjehe i sveze koja ih ujedinjuje sa zajednicom.

Jednako su dragocjeni milodari za potrebe zajednice, bogoštovlja i siromaha. Čisti računi u njihovu upravljanju i upotrebi promaknut će sigurno taj oblik međusobnog potpomaganja koji je već Pavao preporučivao (usp. 2 Kor 8,14) a Justin ga zasvjedočio u II. stoljeću¹⁰

¹⁰ Ibid., 67.

»Svetkovina«

15. Svaka svetkovina nastaje sudjelovanjem dvaju činilaca: važnoga životnog događaja i potrebe da se događaj veselo zajednički proslavi.

Takva je kršćaninova nedjelja.

Porijeklo vuče od uskrsnuća, događaja koji je toliko važan da zaslužuje da ga se spominje i slavi svaki tjedan. Po svojoj naravi i po izričitoj Kristovoj želji, taj događaj zahtijeva da ga kršćani proživljavaju zajednički. Uzdržavanje od rada i napora, ostavljanje turobnosti i svakidašnjih briga neophodan je uvjet da se može sudjelovati na zajedničkoj svečanosti i potvrda je slavlja života i prvenstva veselja: »U nedjelju budite uvijek veseli jer onaj tko se u nedjelju žalosti, griješi.«¹¹

16. S toga gledišta nedjeljni i blagdanski odmor dobiva ne samo stvarnu nego i bitno simboličnu i proročanstvenu okosnicu. Kršćanski odmor potvrđuje nadmoć čovjeka nad sredinom koja ga okružuje. Čovjek priznaje svojim svijet u kojem je pozvan da živi, ali zamišlja i predosjećajući novi svijet i potpuno oslobođenje od robovanja potrebama. Žalost za zemaljskim rajem i nestrpljivo čeznuće za »slobodom slave sinova Božjih« (Rim 8,21) podjednako su označeni u tom odmoru.

17. Taj će dan, tako pun božanskog i ljudskog, osvjetliti zatim sve druge dane.

Svakidašnje brige koje nas inače satiru svojom težinom svest će na svoju pravu mjeru.

Osobe oko nas dobit će svoje pravo lice kad ih susretnemo na »gozbi« i naučimo promatrati ih kao braću, sestre i »drugove«. Ovaj posljedni naziv [»compagni« — *cum panis* — dionici istog kruha, u talijanskom jeziku] euharistijski je naziv, kao malo koji drugi, jer euharistija je zapravo dioništvo istoga kruha.

Obnovljeno kršćaninovo oko vidjet će sve u novom svjetlu, svjetlu Uskrsloga: razmatranje oslobađa od robovanja stvarima, računicu zamjenjuje ljubav, koristoljublje ustupa mjesto darivanju.

»Svetkovina« u sekulariziranom svijetu

18. Blagdansko je obilježje nedjelje zacijelo najzapažljivije i najprihvaćenije u suvremenoj kulturi. Ali nedjelja sekulariziranog čovjeka nije ista kao i kršćaninova. Sekularizirani čovjek provodi svoju nedjelju, prije svega, kao dan odmora od posla, i svetkovina mu se često svodi na jednostavni osjećaj da se oslobodio tereta i dosade svakidašnjih napora; praznik mu postaje, gotovo, samo bijeg iz svakidašnjice.

¹¹ *Didascalia apostolorum*, V, 20, 11.

Suvremena je sekularizirana kultura osiromašila nedjelju oduzevši joj njezino prvotno religiozno značenje nastojeći ga zamijeniti bilo bijegom u privatno, bilo novim masovnim obredima: sportom, proslavama, diskotekom, turizmom... Jezikoslovno se prešlo od »dana Gospodnjeg« na »week-end«, od »prvog dana u tjednu« na »kraj tjedna«.

19. Važni i objektivni činioci doprinijeli su tome preobražaju: prelaz s pretežno seoske kulture na kulturu gradskog i industrijskog tipa s velikim okupljanjem stanovništva u gradskim sredinama; sve ubrzaniji ritam rada (posebno u posluživanju); organizacija slobodnog vremena, kojega ima sve više; veća osobna pokretnost (unutarnje seobe, lakoća putovanja, drugo auto, druga kuća...); nove mogućnosti bavljenja različitim sportovima; promicanje kulturne, političke i sportske djelatnosti koje se uz školski i poslovni raspored gotovo nužno koncentriraju u nedjelju.

Nijedna od tih novih stvarnosti nije po sebi slaba, ali se ne može poreći da iz toga može proizići opasnost da se izgubi religiozno shvaćanje života i vremena. Gospodnji bi se dan tako mogao svesti na jednostavni ljudski dan.

U vezi s tim otvara se jedan od najvažnijih zadataka pastoralne obnove koja treba znati zahvatiti dobre strane novog načina proživljavanja nedjelje da bi im se odredila vrijednost i da bi se omogućilo da kršćani uvijek dostojno mogu slaviti Gospodnji dan i biti mu očiti svjedoci.

»Osmi dan« (*dies octavus*)

20. U našem shvaćanju nedjelja je i sedmi dan. Ali u svom pravom kršćanskom značenju nedjelja je prije svega prvi dan u tjednu, *una sabbatorum* dan u koji Bog nastavlja svoje stvaralačko djelovanje. To je i dan odmora, predokus i zalog istinskog, konačnog i vječnog odmora u osmi, posljednji i završni dan, dan koji neće imati svršetka poslije kojega neće biti drugog.

To je dan u koji rad ustupa potpuno mjesto razmatranju, plač veselju, borba miru. Nije nikakva izlika lijenosti, nego plan i nada da se da smisao i odvažnost zauzimanju da se već danas predokusi ono što se promatra kao buduće i čemu se kao budućem nada.

Sigurno, kršćanin nije naivčina. Ne zavarava se da može pretvoriti zemlju u raj. Kršćanin ne sanjari, on radi. I dok promatra neki ideal za koji zna da je neostvariv u sadašnjosti, jednako se zalaže da stvarnost postane sličnija tom idealu. Ali prepušta drugom danu sudbinu da ga uvede u taj svijet i u taj život, koji je toliko vremena promatrao, za koji se pripravljaao i koji je iščekivao.

Nedjelja u liturgijskoj godini

21. Nedjelja nije samo dan u tjednu, to je i dan u većem, godišnjem ritmu.

Mali »tjedni vazam«, prvotna jezgra svakoga daljnega kultnog i liturgijskog razvoja,¹² nedjelja živi i diše Kristovim otajstvom koje dolazi do vrhunca u velikoj nedjelji godišnjeg vazma.

U mirnom odvijanju tjednog ritma, koji pedagoški razmjerno ljudskoj naravi iz nedjelje u nedjelju oživljava Kristovo otajstvo s različitih gledišta da bi se kršćanin hranio tim otajstvom, sveto trodnevlje izbija kao vrhunac čitave liturgijske godine.

Oko njega je kao jedinstveno otajstvo »pedeset dana« od Uskrsa do Duhova, »kao jedan blagdan«,¹³ i »četrdeset dana« korizme kao priprava.

Po uzoru na tu prvotnu jezgru kršćanskog bogoštovlja strukturiran je i Božić sa svojim ciklusom: božićnim vremenom i vremenom priprave, tj. došašćem.¹⁴

Oko tih se vremena vrti i isprepliće čitavo ustrojstvo liturgijske godine i napreduje i raste život kršćanskog naroda na svome putu vjere.

I kroz čitavu se godinu, prema kriterijima koji nisu uvijek homogeni (i prema tome zahtjevaju pronicavo tumačenje), odvijaju različiti momenti Kristova života i otajstva, od Navještenja preko Prikazanja u hramu do svetkovine Tijelova.

22. U slavljenju liturgijske godine Crkva s posebnom ljubavlju časti Djevicu Mariju i spominje se mučenika i drugih svetaca.

Uz Sina je Majka; uz Učitelja Učenici. Ne kao suparnici nego kao dopuna: njihova prisutnost razotkriva Božje otajstvo.

U Mariji, koja je nerazdruživo povezana uz djelo spasenja, Crkva se divi i uzvisuje najuzvišeniji plod otkupljenja i u njoj promatra s veseljem ono što želi i nada se postići.

U svecima, koji su nasljeđujući vjerno Učitelja zaslužili punije sudjelovanje u njegovoj slavi, Crkva razgllašava vazmeno otajstvo ostvareno u njihovu životu.¹⁵

U zajednici s Majkom Božjom i sa svim svecima Crkva u svakom euharistijskom slavlju moli za Božja dobročinstva.

23. Tako Crkva, rastući iz godine u godinu u Kristu, dovršava svoj izlazak i, kao hodočasnica u vremenu, žuri se prema ispunjenju obećanja koje je duša i smisao čitava njezina života. Crkva koja slavi vazmeno Kristovo otajstvo svake nedjelje, i svečanije na Uskrs, tokom godine se spominje čitavoga spasiteljskog djela svoga Gospodina. Na

¹² Usp. *Sacrosanctum Concilium*, br. 106.

¹³ Usp. *Rimski misal*, Opća načela o liturgijskoj godini i o kalendaru, br. 22.

¹⁴ *Ibid.* br. 32-33.

¹⁵ *Sacrosanctum Concilium*, br. 103-104.

taj način »otvara vjernicima bogatstvo kreposti i zasluga svojega Gospodina, da se tako ta otajstva na neki način u svako doba ponazočuju, kako bi vjernici mogli doći s njima u dodir i napuniti se milošću spasenja«. ¹⁶

Opstojnost i hod Crkve uklapa se u to spasonosno djelo. Liturgijska godina tvori sastavni dio idealnog zacrtanog plana puta za svaku zajednicu koja želi rasti u vjeri i pruža zajedničko uporište različitim načinima kateheze i sakramentalnih slavlja.

To poštivanje ritma liturgijske godine zahtijeva i vjernost kalendaru. Pretjerana sklonost onomu što je tuđe liturgijskom vremenu, posebno kad bi vrijeme trebalo biti naglašeno, osim što dovodi u pitanje jedinstvo i sklad, umanjuje mu i djelotvornost.

III. PASTORALNE SMJERNICE

24. [...] Istina je [...] da novi današnji način proživljavanja nedjelje može pridonijeti pastoralnoj obnovi. Radi se o tome da se shvate i prihvate zahtijevi koji mogu imati važno ljudsko značenje, kao što je izražajna potreba da se na svetkovinu sastane obitelj ili da se razveseli u dodiru s prirodom ili s okolinom.

Upravo je zbog toga tako važno da svatko izvrši svoju ulogu. Za ostalo se prepustimo povjerenju u Duha [...] koji nam je darovan.

»Spomeni se da svetkuješ blagdane«

25. »Ne možemo živjeti ne svetkujući dan Gospodnji«. Riječi abitskih mučenika ponovno postaju suvremene i za naše vrijeme. Suvremeni čovjek sve manje haje za zapovijedi. Sigurno nitko nikada neće moći dokinuti Božju zapovijed, ali zapovijedi su prije svega dokaz ljubavi. I u ovom slučaju.

26. »Zadovoljava zapovijedi o sudjelovanju na misi onaj tko prisustvuje misi gdje god se ona slavi katoličkim obredom ili na sami blagdan ili uvečer prethodnog dana«, glasi crkveno pravilo. ¹⁷

A ako je zbog nedostatka svetog službenika ili zbog drugoga teškog razloga nemoguće sudjelovati euharistijskom slavlju, isto pravilo živo preporučuje da se sudjeluje u liturgiji riječi, ako je ima, ili da se posveti prikladno vrijeme osobnoj molitvi ili molitvi u obitelji ili, ako je zgodno, u grupi obitelji i prijatelja. ¹⁸

To Otac pripravlja gozbu i poziva svoju djecu; vjernici su dužni da sudjeluju. ¹⁹ Prezreti poziv težak je grijeh; odbiti ga zbog ozbiljnih razloga žalosno je; sudjelovati sumorno znači lišiti se obilnih darova.

¹⁷ Kodeks kanonskog prava, kan. 1248, § 1.

¹⁸ Usp. Kodeks kanonskog prava, kan. 1248, § 2.

¹⁹ Usp. Kodeks kanonskog prava, kan. 1247.

27. Pastir koji potiče svoje vjernike, roditelji koji odgajaju svoju djecu da svetkuju blagdane bit će uvjerljivi samo ako iza njihovih riječi stoji dokazana moć vlastitog iskustva.

Kao i svaka gozba, i gozba riječi i euharistije priprema se da bude bogatije i plodnije zajedničko sudjelovanje.²⁰ Svatko sa svojim darovima i sa svojom službom doprinosi rastu mističnog tijela Kristova.

Gospodnji dan i »kraj tjedna«

28. Najveće razumijevanje i pažnju, združene s postojanošću i odvažnošću, zaslužuje suvremena pojava »kraja tjedna« u koji se slijevaju i mogu se sukobiti različiti zahtjevi vjernika, često podjednako opravdani, iz kojih nastaju tolike poteškoće i nove brige za pastoralno djelovanje.

Smatramo opravdanom težnju da se izvan gradske četvrti nađe ljudskiji, opušteniji i zdraviji trenutak života poslije tjedan dana rada i napetosti. To odgovara istinskom zahtjevu čovjeka našega vremena i pastoralno djelovanje mora to uvažiti.

Ipak ne smijemo smetnuti s uma štetu koju takav način života može nanijeti ne samo vjerskoj praksi nego i osobama i, posebno, obiteljskoj zajednici. Nerijetko je, i za mnoge obitelji, nedjelja postala upravo dan najvećeg otuđenja.

29. Crkva je, sa svoje strane, već pokušala ozbiljno shvatiti te potrebe vjernika uvodeći najprije večernju svečanu misu, zatim svečanu misu subotom navečer ili uoči velikih svetkovina. Ali postaje sve više jasno da to ne može biti dovoljno da riješi mnogostrukost problema.

Sve je potrebnije do kraja razmotriti ulogu i cilj »kraja tjedna« u svjetlu nove društveno-kulturne stvarnosti i uz pomoć svih koji su zainteresirani, ako ne želimo da i nedjelja, umjesto da predstavlja trenutak porasta u ljudskom zbližavanju, ne postane ne samo otarašenje od kršćanske obaveze nego i još jedan motiv raslojavanja i otuđenja.

30. U mnogim zapadnim zemljama najveći broj aktivnosti o kojima se govorilo odvija se u subotu, koja kao neradni dan sve više teži da postane dan skupnih i zajedničkih aktivnosti, dok nedjelja ostaje slobodna za vjersku aktivnost, obitelj i osnovne društvene odnose.

Držimo da bi se na taj način mnogi problemi mogli riješiti i u našoj zemlji tim više što je teško ponuditi drugu ostvarivu mogućnost onima koji, s novim vrijednostima, imaju u srcu i prvotne vrijednosti obitelji i vjere.

31. Posebnu pažnju zaslužuje stanje onih koji su zauzeti radovima i službama koje nužno treba obavljati i na blagdane. Stvar je osjetljiva,

²⁰ Usp. C. E. I. Commissione Episcopale per la liturgia, Nota pastorale *Il rinnovamento liturgico in Italia*, Roma, 30 settembre 1983, passim.

ali se ipak ne može ostaviti bez odgovarajućih duhovnih prijedloga da i ti ljudi dožive dan Gospodnji. Oni se pozivaju da ne podlegnu, koliko je moguće, u takvom ustrojstvu rada koji ponekad ne ustupa prostora potrebama duha. Ali i kršćanska se zajednica s pastirima treba zauzeti za njihove potrebe, saslušati ih i predložiti rješenja koja odgovaraju njihovom položaju.

Jedan oltar, jedna zajednica

32. U žurbi vremena često se traže neposredna rješenja i ona koja su lakše primjenjiva, koja uvijek ne izgledaju prikladna da se postigne cilj koji se postavio.

Mnogi, zapravo, zabrinuti da pruže mogućnost svima da zadovolje »blagdanskoj zapovijedi« umnažaju preko prave mjere broj nedjeljnih misa, a tu i tamo i svećanih misa u subotu navečer ili večernjih misa u nedjelju.

Usprkos dobrim namjerama ta je praksa teška predrasuda u pastoralnom djelovanju. Ona zapravo, osim što prouzrokuje pretjerano cjepljanje zajednice, oduzima čitavo vrijeme i iscrpljuje sile svećenikâ odvlačeći ih iz područja gdje ima manje klera i od drugih djelatnosti koje potpomažu slavljenje dana Gospodnjega.

Mislimo posebno na veliki broj »takmičarskih« misa ili istovremenih, u povijesnim središtima, ili na neprestani slijed misa u nekim našim crkvama.

33. U svakom slučaju dužna pažnja na opravdane zahtjeve vjernika ne smije ići tako daleko da izloži pogibelji istinski smisao blagdanskog slavlja i skladni tijek vremena i ritma liturgijske godine.

Zbog toga treba imati na umu slijedeće smjernice:

— treba poštivati biskupovo slavlje u katedrali i dati prednost slavlju župske zajednice;²¹

— mise za pojedine skupine neka se redovito ne slave nedjeljom nego koliko je moguće u ostale dane; u svakom slučaju slavlja pripadnika različitih crkvenih pokreta neka ne budu takva da smetaju zajednici;²²

— redovnici, s obzirom na svoju karakterističnu prisutnost u Crkvi, neka u kršćanskoj zajednici budu kvalificirani promicatelji duhovnosti i liturgijskog odgoja; izbjegavajući inicijative koje nisu u skladu s kanonskim i pastoralnim pravilima, neka surađuju da izgrade jedinstvo i zajedništvo kršćanske zajednice na blagdane;

— neka se izbjegava učestalo slavljenje krštenja za vrijeme nedjeljnih misa i neka se radije okupe u neke nedjelje u godini (npr. jedanput mjesečno);

²¹ Usp. C. E. I., documento pastorale, *Eucaristia, comunione e comunità*, Roma 22 maggio 1983, n. 81.

²² *Ibid.*

— slavljenje sakramenta ženidbe nedjeljom neka se zadrži u granicama pastoralne shodnosti, izbjegavajući bilo učestalost koja bi ometala odvijanje nedjeljne liturgije ili umnažanje posebnih misa koje bi ugrozile i zagušile normalno odvijanje nedjeljnog bogoslužja;

— pastiri neka odgajaju vjernike da pristupaju na sakrament pokore izvan nedjeljnih euharistijskih slavlja: oni sami neka se pokažu spremni za tu službu u drugo zgodno vrijeme;²³

— slavlje »nacionalnih i biskupijskih dana« u koje se vjernici pozivaju po uzoru na apostolsku praksu (usp. 2 Kor 8-9) da se zauzme molitvom i doprinosima za potrebnu braću ne smije biti na štetu odvijanja nedjeljne liturgije i homilije.²⁴

Mise uoči blagdana

34. Večernje mise uoči blagdana zaslužuju posebnu napomenu.

Liturgijski »*dies festus*« započinje prvom večernjom na dan koji prethodi blagdanu; tako je npr. subota uvečer s liturgijskog gledišta već nedjelja.²⁵

Zaboraviti tu temeljnu činjenicu moglo bi prouzrokovati znatne pastoralne neprilike. Zbog toga upozoravamo na slijedeće:

— svaka večernja misa u subotu ili uoči zapovjednog blagdana smatra se blagdanskom: liturgija treba biti uvijek od nedjelje ili od dotičnog blagdana²⁶ a slavlje je jednako svečano kao i slijedeći dan, i uvijek treba biti homilija;

— neka se takva slavlja priređuju samo kad je to pastoralno korisno; kad nema pastoralne koristi, neka se umjesto euharistijskog slavlja da prednost drugim oblicima bogoslužja (večernja, pokorničko bogoslužje, služba riječi itd);

— u svakom slučaju neka se nikada [u takvim zgodama] ne slavi popodne misa od subote ili od dotičnog dana.²⁷

Misa preko televizije

35. Posebnu riječ zaslužuje i misa prenošena preko radija ili televizije. Premda joj se neki protive, bolesnik, starac ili netko tko se nalazi u bilo kakvoj nemogućnosti da osobno dođe u crkvu često je

²³ Obred pokore, br. 13: Usp. također C.E.I., documento pastorale Evangelizzazione e sacramento della penitenza, Roma 12 luglio 1974, n. 93.

²⁴ Usp. Rimski misal, talijansko izdanje 1983, str. LX-LXI, br. 1-2.

²⁵ Usp. Rimski misal, Opća načela o liturgijskoj godini i o kalendaru, br. 3; usp. također Kodeks kanonskog prava, kan. 1248.

²⁶ Usp. SV. KONGREGACIJA OBREDA, Uputa o štovanju euharistijskog otajstva, Eucharisticum mysterium, 25. svibnja 1967, br. 28.

²⁷ Usp. Kodeks kanonskog prava, kan. 1248.

proživljava sa sudjelovanjem i pobožnošću. Posebno tim posljednjima ona može biti duhovno veoma korisna. Dapače kod pripremanja te mise, homilije i nakanâ sveopće molitve treba prije svega misliti na tu kategoriju osoba.

Tko je zbog ozbiljnih razloga spriječen, nije dužan izvršiti propis. S druge strane, sudjelovanjem misi preko radija ili televizije ne ispunja se nikada propis.

Ipak je očito da misa preko televizije ili radija, koja na nikakav način ne zamjenjuje izravno i osobno sudjelovanje u euharistijskoj zajednici, ima svojih dobrih strana: Božja „se riječ naviješta i tumači »izravno« i može pobuditi molitvu; bolesnik i starac mogu se duhovno sjediniti sa zajednicom koja u tom trenutku slavi euharistijski obred; mogu sudjelovati u sveopćoj molitvi.

Istina, nedostaje fizička prisutnost, ali nemogućnost da se dar odnese na oltar ne isključuje mogućnost da se vlastiti život (bolest, slabost, uspomene, nade, strahovanja) kao dar sjedini s Kristom koji se daruje. A nemogućnost da se pristupi euharistijskoj gozbi može se danas svladati, u mnogim slučajevima, uz pomoć izvanrednih poslužitelja pričesti.

Ne postoji samo misa

36. Gospodnji dan ima središte u euharistijskom slavlju. Ali to nije sve. Uz euharistijsko slavlje postoji i časoslov, tiho ili svečano klanjanje i drugi oblici pobožnosti koje baštinito.

Časoslov laicima: to je jedan od plodova liturgijske obnove. Bilo zajednička ili pojedinačna kršćanska hvalbena molitva posvećuje tijek vremena i čovjekov život. Pohvale i večernja predstavljaju odlučne trenutke te duhovnosti.

Djela osmog dana

37. Uz molitvu ide i ljubav, istinski i djelotvorni znak uskrslog Krista među svojim.

Već po svojoj naravi nedjelja je za mnoge kršćane dan kad mogu posvetiti malo vremena rodbini, prijateljima, bolesnima i udaljenima.

Radi se o duboko ljudskim i kršćanskim činima u isto vrijeme: tolike će osobe samo iz posjeta i smiješka koji im je upućen osjetiti da je i za njih nedjelja.

Potrebno je priznati vrijednost takvih čina da sebeljublje »praznika« ne uguši to svjetlo ljubavi i vjere.

38 Isto se može reći i o tradicionalnom štovanju pokojnika koje se očituje nedjeljnom posjetom groblju; ako se dobro shvati ta posjeta,

s gledišta vjere, pretvara nedjelju u navještaj »osmoga dana«: to vedro hodočašće nije samo oplakivanje preminule osobe. To je prije svega čin vjere i ispovijedanje nade: svijest povezanosti koja nadilazi smrt u iščekivanju završnog, konačnog, sretnog susreta, vječnoga dana bez trunka sjene u koji neće biti više ni smrti ni rastajnja.

ZAKLJUČAK

39. Da nedjelja ponovno postane sve ono što se reklo, bit će potrebno mnogo vremena i mnogo rada. Kulturne preobrazbe nisu lako promjenjive.

Nestvarno je pretpostavljati povratak na prošlost. Naša je nedjelja veoma različita od nedjelje naših djedova, a ona dvijetisućete godine razlikovat će se opet od naše.

Ali preko svih društvenih i kulturnih preobražaja ne smiju se nikada smanjiti u kršćaninovo nedjelji obilježja i duh koji je taj dan učinio »gospodarom danâ«.

40. Da bi se to ostvarilo, moramo biti kadri povratiti tom danu njegovo istinsko i vlastito obilježje, veseli izgled pravog blagdana.

Vjerojatno neće biti dovoljno pripreмимо li bolje euharistijsko slavlje; ni ako isprepletemo dan trenucima molitve, a niti ako posjetimo znance, bolesnike i groblje. Sve je to potrebno, ali neće biti dovoljno.

Potrebno je ponovno »svetkovati«. A »svetkovina« je veselje, želja da se bude skupa, radost da se može ragovarati i produžiti susret, to je gozbeno raspoloženje, to je stapanje s drugima zdrava zabava. Sve je to izvorno kad je ukorijenjeno u kršćanskom veselju; nema prave svečanosti ako se ne izražava u veselju koje proizlazi iz zajedništva s Bogom, koji izgrađuje i podupire crkvenu zajednicu, koja je znak nade što se pruža svijetu.

41. Nije zadaća ovih opasaka da reknu kako se to može provesti u nedjeljnu praksu u našim zajednicama. Naša je dužnost označiti put. Ta teška i hitna zadaća povjerena je župama, zajednicama, obiteljima, crkvenim skupinama i pokretima koje sve skupa podupire i oduševljava ljubav i Kristov Duh, njihovu oduševljenju, odvažnosti i stvaralačkoj mašti da povrate danu Gospodnjem svu njegovu puninu kršćanskog čovjekoljublja.

Preveo: V. Kapitanović